Raadsinformatiebrief

Datum	17 december 2024	Zaaknummer	2727428
		Portefeuille	Werk, jeugd, kunst en cultuur en energie
			M.H.B. Roozendaal
Onderwerp	Uitstroompremie		

Behandeling in commissie
Niet van toepassing

Kennisnemen van:
Onderzoek inzet uitstroompremie gemeente Meierijstad.

Aanleiding
In de raadsvergadering van 30 november 2023 is toegezegd om de raad te informeren over de resultaten van het onderzoek naar een uitstroompremie.

Inleiding
De uitstroompremie is een beleidsinstrument dat sommige gemeenten toepassen om mensen met een bijstandsuitkering te motiveren tot uitstroom naar betaald werk. Deze financiële prikkel wordt verstrekt als een eenmalige premie na duurzame uitstroom uit de bijstand.

Deze raadsinformatiebrief schetst de mogelijkheden voor het of niet toepassen van een uitstroompremie in Meierijstad, gebaseerd op de ervaringen van andere gemeenten en recente onderzoeken naar de effectiviteit van financiële prikkels.

Kernboodschap
Een uitstroompremie is een financiële stimulans, vaak in de vorm van een eenmalige bonus, voor inwoners die succesvol uitstromen uit de bijstand door betaald werk te aanvaarden. Deze premie heeft als doel het bevorderen van zelfredzaamheid en het verminderen van langdurige afhankelijkheid van sociale voorzieningen.

Onderzoek naar de effecten van interventies onder de Participatiewet, zoals experimenten met uitstroompremies, toont aan dat deze maatregelen beperkte impact hebben gehad op de werkuitstroom. Gemeenten zoals Utrecht, Nijmegen en Groningen hebben geëxperimenteerd met het versoepelen van verplichtingen, intensievere begeleiding en financiële prikkels, waaronder een hogere vrijlating van bijverdiensten. Deze interventies bleken gedeeltelijke werkuitstroom, zoals deeltijdbanen, te bevorderen, maar hadden geen significante invloed op volledige uitstroom naar werk (Universiteit Utrecht, 2021; CPB, 2020).

Een evaluatie door het Centraal Planbureau (CPB) benadrukt dat het succes van een interventie zoals een uitstroompremie sterk afhankelijk is van maatwerk. Gemeenten die een uniforme aanpak hanteerden, zagen minder positieve effecten, vanwege de diversiteit binnen de groep bijstandsgerechtigden. Dit onderstreept het belang van afstemming op de individuele kenmerken van bijstandsgerechtigden (CPB, 2020).

Daarnaast blijkt uit de evaluaties dat financiële prikkels zoals een uitstroompremie een positief effect kunnen hebben op de motivatie en het werkzoekgedrag van bijstandsgerechtigden. Echter, de mate van effectiviteit varieert sterk per gemeente en doelgroep. Het wordt daarom aanbevolen om experimenten met financiële prikkels beter af te stemmen op de specifieke behoeften en kenmerken van de lokale bijstandspopulatie (Universiteit Utrecht, 2021; Rijksoverheid, 2020).

In de arbeidsmarktregio Noordoost-Brabant passen de gemeenten Vught en Land van Cuijk de uitstroompremie toe. Inwoners kunnen deze premie zelfstandig aanvragen. Tot op heden zijn er echter nog geen resultaten beschikbaar die inzicht geven in het effect van de inzet van de uitstroompremie. Vaak wordt de uitstroompremie gezien als een beloning.

Argumenten voor de invoering van een uitstroompremie

1. Stimulans voor werkhervatting

Een financiële prikkel, zoals een uitstroompremie, kan een positief effect hebben op de motivatie van bijstandsgerechtigden om werk te accepteren. Onderzoek toont aan dat mensen sneller overwegen uit te stromen naar werk als financiële risico's, zoals het verlies van toeslagen of hogere werkgerelateerde kosten, worden gecompenseerd (Universiteit Utrecht, 2021; CPB, 2020). Deze prikkel verlaagt de drempel om werk te accepteren, met name voor mensen met een kleine afstand tot de arbeidsmarkt.

2. Succesvolle voorbeelden uit andere gemeenten

Ervaringen uit andere gemeenten ondersteunen de effectiviteit van een uitstroompremie als hulpmiddel bij werkhervatting. In Groningen heeft een premie van €600 langdurig bijstandsgerechtigden geholpen bij de overstap naar werk, terwijl in Alkmaar premies tot €2.934 werden ingezet om financiële stabiliteit te waarborgen tijdens de overgangsperiode (Gemeente Groningen, 2022; WerkSaam Westfriesland, 2022). Deze praktijkvoorbeelden tonen aan dat een financiële prikkel kan bijdragen aan een duurzame uitstroom, mits deze wordt gecombineerd met maatwerk en begeleiding.

3. Kostenbesparing op lange termijn

Het stimuleren van uitstroom uit de bijstand kan op termijn leiden tot lagere uitkeringslasten voor de gemeente. Dit biedt mogelijkheden om bespaarde middelen te herinvesteren in sociale projecten, zoals intensievere begeleiding van inwoners met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Het Centraal Planbureau (2020) benadrukt dat succesvolle uitstroom kan bijdragen aan een meer efficiënte inzet van gemeentelijke middelen.

4. Versterking van economisch en sociaal vertrouwen

Een uitstroompremie kan de waardering voor werk onder bijstandsgerechtigden versterken. Het biedt een tastbare erkenning van hun inspanningen om de arbeidsmarkt te betreden, wat het vertrouwen in zowel de gemeente als in hun eigen mogelijkheden kan vergroten (CPB, 2020). Dit draagt bij aan een inclusieve samenleving waarin werk wordt beloond en sociale participatie wordt gestimuleerd.

Argumenten tegen de invoering van een uitstroompremie

1. Beperkte effectiviteit zonder maatwerk

Het Centraal Planbureau (CPB) waarschuwt dat een uitstroompremie op zichzelf niet voldoende is om structurele werkhervatting te realiseren. Zonder aanvullende ondersteuning blijven drempels, zoals beperkte kinderopvang, mobiliteitsproblemen of een gebrek aan vaardigheden, een belemmering voor langdurige uitstroom. Dit benadrukt het belang van maatwerk en aanvullende begeleiding om het gewenste effect te bereiken (CPB, 2020; Rijksoverheid, 2020).

2. Risico op korte termijn denken

Een uitstroompremie kan mensen motiveren om tijdelijk werk aan te nemen dat niet duurzaam is. Zodra de premie wordt uitgekeerd, bestaat het risico dat deze personen opnieuw in de bijstand terechtkomen. Onderzoek van de Universiteit Utrecht (2021) toont aan dat financiële prikkels vaak niet voldoende zijn om langdurige participatie op de arbeidsmarkt te garanderen.

3. Financiële lasten voor de gemeente

Het invoeren van een uitstroompremie vraagt om substantiële financiële middelen, zowel voor de premie zelf als voor monitoring en evaluatie. Bij onvoldoende uitstroom of herhaalde terugval kan dit leiden tot hogere kosten zonder structurele verbeteringen in de uitstroomcijfers. Een slechte implementatie kan bovendien leiden tot inefficiëntie en verspilling van gemeentelijke middelen (CPB, 2020).

4. Selectiviteit en rechtvaardigheid

De uitstroompremie richt zich vaak op mensen die al dicht bij de arbeidsmarkt staan, waardoor groepen met een grotere afstand tot werk minder baat hebben. Dit kan als onrechtvaardig worden ervaren door andere bijstandsgerechtigden en kan leiden tot verdeeldheid binnen de doelgroep (Universiteit Utrecht, 2021).

Er is veel beleidsruimte

De uitstroompremie is bedoeld als instrument om arbeidsinschakeling te bevorderen en bijstandsafhankelijkheid te verminderen. Het biedt een stimulans voor bijstandsgerechtigden om stappen richting betaald werk te zetten. Het college heeft beleidsvrijheid om te bepalen voor welke inspanningen gericht op arbeidsinschakeling de premie wordt toegekend. Dit kan variëren van het accepteren van parttime of fulltime werk tot het afronden van een opleiding of deelname aan sociale activeringsprojecten. Bij de toepassing van artikel 31, lid 2, sub j, van de Participatiewet (Pw) is een individuele beoordeling noodzakelijk. Het college weegt per geval af of de uitstroompremie het geschikte middel is om de inwoner te ondersteunen bij uitstroom uit de bijstand, op basis van diens persoonlijke omstandigheden.

Het college kan keuzes maken over de inrichting van de uitstroompremie, waarbij de volgende aspecten in overweging moeten worden genomen:

1. *Duur van de vereiste uitkeringstermijn:*
   Het college kan bepalen of inwoners minimaal drie, zes, of twaalf maanden ononderbroken een gemeentelijke uitkering moeten hebben ontvangen voordat zij in aanmerking komen voor de premie.
2. *Minimale duur van de arbeidsovereenkomst:*
   Een keuze kan worden gemaakt over de minimale looptijd van de arbeidsovereenkomst. Dit kan variëren van een kortdurende overeenkomst (bijvoorbeeld drie maanden) tot langduriger contracten.

3. *Tijdstip van aanvraag:*
   Het college kan beslissen vanaf welk moment na de start van de betaalde baan de uitstroompremie kan worden aangevraagd. Mogelijke opties zijn een aanvraagtermijn van één, drie of zes maanden na aanvang van het werk.
4. *Hoogte van de premie:*
   De hoogte van de uitstroompremie kan worden vastgesteld binnen een bandbreedte van €300 tot €2300. Hierbij kan worden overwogen of het premiebedrag afhankelijk wordt gemaakt van factoren zoals de duur van de uitkering of de aard van het werk.
5. *Uitbetalingsmethode:*
   Het college kan ervoor kiezen de uitstroompremie in één keer of in twee termijnen uit te keren.

Deze keuzes stellen het college in staat om de uitstroompremie af te stemmen op beleidsdoelen en lokale omstandigheden, zoals het stimuleren van duurzame uitstroom naar werk.

Klantreizen in 2024
In 2024 zijn er diverse gesprekken gevoerd met inwoners die zijn uitgestroomd uit de bijstand. Deze gesprekken hadden als doel meer inzicht te krijgen in de dienstverlening die gemeenten bieden. Tijdens deze gesprekken is ook gevraagd wat inwoners nodig hebben nadat hun uitkering is beëindigd.

Uit de klantreizen blijkt dat inwoners behoefte hebben aan nazorg na het beëindigen van een uitkering. Vaak blijven er vragen bestaan die beantwoord kunnen worden, en hiermee kan direct worden ingespeeld op signalen dat iemand mogelijk dreigt uit te vallen op het werk. Door tijdig in te grijpen, bijvoorbeeld via jobcoaching, ondersteuning bij het vinden van ander werk of advies, kan uitval worden voorkomen.

Deze dienstverlening willen we verder ontwikkelen en aanbieden vanuit *PIM werkt*. Daarnaast onderzoeken we de inzet van de tool *WerkloonT* van Stimulans. Deze applicatie is bedoeld voor consulenten en berekent nauwkeurig de financiële gevolgen van de overstap van een bijstandsuitkering naar betaald werk. *WerkloonT* biedt inzicht in mogelijke knelpunten bij inwoners. Het helpt ook om hun financiële situatie beter te begrijpen, een behoefte die duidelijk naar voren kwam uit de klantreizen.

Conclusie
Op basis van de beschikbare onderzoeksresultaten is geconcludeerd dat het invoeren van een uitstroompremie op dit moment niet de gewenste balans biedt tussen de verwachte voordelen en de mogelijke nadelen. De komende tijd zullen de resultaten van het onderzoek besproken worden met de adviesraad Sociaal Domein.

Participatie
De resultaten van het onderzoek worden voorgelegd en besproken met de adviesraad Sociaal Domein.

Duurzaamheid
Niet van toepassing.

Financiën
Er zijn geen specifieke budgetten beschikbaar gesteld door het Rijk voor de uitstroompremie. Omdat de uitstroompremie bedoeld is als stimulans om werk te vinden, wordt deze gefinancierd vanuit het re-integratiebudget van de Participatiewet.

Voor de berekening is uitgegaan van een premiebedrag van €1.500, zoals in Land van Cuijk. Bij een gemiddelde uitkeringsduur van 12 maanden wordt verwacht dat jaarlijks ongeveer 50 personen in aanmerking komen. Deze groep bestaat uit inwoners met uiteenlopende contractvormen en looptijden, wat in de berekening niet is meegenomen. De geschatte kosten bedragen €75.000 per jaar, exclusief de uitvoeringskosten van consulenten.

De financiering van deze kosten moet plaatsvinden vanuit het re-integratiebudget van de Participatiewet. Dit budget is bedoeld om inwoners te stimuleren en te ondersteunen bij het bereiken van het hoogst mogelijke participatieniveau. In 2023 was er een tekort op de re-integratievoorziening, en ook voor 2024 wordt een tekort verwacht.

Planning
Niet van toepassing.

Bijlage(n)
Niet van toepassing.

Ter inzage documenten
Niet van toepassing.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van de gemeente Meierijstad

De secretaris,

Drs. M.J.M. Meertens

De loco burgemeester,

J.H.M. Goijaarts